

В статье рассматриваются подходы к итерационным методикам обучения. Описывается разработанная модель обобщенного метода обучения будущих инженеров-педагогов проектирования баз данных на основе итераций. Рассмотрены основные элементы модели обобщенного метода обучения.

Ключевые слова: база данных, итерация, модель учебы.

In the article approaches to iterative techniques of training are examined. The developed model of the generalized method of training of the future engineers-teachers of database design on the basis of iterations is described. Basic elements of the model of the generalized method of training are examined.

Keywords: database, iteration, model of studies.

Хоменко Віталій Григорович - кандидат технічних наук, доцент, завідувач кафедри комп'ютерних технологій в управлінні та навчанні Бердянського державного педагогічного університету (м. Бердянськ, Україна)

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор А.І. Друндза

УДК [378.015.311:004] (043.3)

ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ КУЛЬТУРИ КОРИСТУВАННЯ КІБЕРПРОСТОРОМ

О.О. Шайкіна

У статті дається визначення поняття «культура користування кіберпростором». Автор обґрунтовує необхідність формування у сучасної студентської молоді культури користування кіберпростором.

Ключові слова: культура користування кіберпростором, інформаційний простір, психологічна екологія життєвого простору людини.

Сучасні інформаційно-комунікаційні технології відкривають для людини небачені раніше можливості доступу до інформації і знань, дозволяють кожній людині реалізувати свій потенціал і поліпшити якість життя.

У той же час інформаційне суспільство несе численні ризики і небезпеки. В умовах колосальних обсягів інформації все важчою стає орієнтація, отримання і переробка потрібної інформації. Значна різниця в

розвитку інформаційно-комунікаційної інфраструктури призводить до того, що цілі регіони, континенти, країни і співтовариства виявляються витісненими на узбіччя прогресу унаслідок виникнення і посилення нового виду нерівності – інформаційної (або цифрової). Потужність інформаційної техніки і технологій, що пронизують всі сфери життя сучасного інформаційного суспільства, породжує небезпеку маніпулювання свідомістю і поведінкою людини, загрожує дегуманізацією.

Зараз Україна перебуває на черговому етапі медіабудівництва – Інтернет-медіа.

Вважається, що засоби масової інформації – це «четверта влада». Інформація і способи її розповсюдження виділяються в категорію, яку можна зіставити з основними інститутами сучасної держави.

Кіберпростір можна розглядати як медіасередовище, аналогічне телебаченню, радіо і пресі. Під Інтернет-ЗМІ розуміється регулярно оновлюваний інформаційний сайт, що має певний авторитет і популярність і який має свою постійну аудиторію.

Опитування показують, що довіра до Інтернет-інформації вища, ніж довіра до інших інформаційних носіїв. Тому робота з віртуальними ЗМІ є важливою складовою як для піар-менеджерів, так і для піар-компаній в цілому.

Проблемою впливу на масову свідомість через Інтернет займається ряд учених у всьому світі. Американський психолог Кімберлі Янг у своїх роботах про вплив кіберпростору на особистість розглядає прийоми дії на підсвідомість для зміни свідомості. Методи управління свідомістю представлені в роботах К. Бассіюне, Є. Доценко, М. Кінга, У. Коуена, Р. Лебона, М. Мосса, Х. Стівенса, Е. Фрома, Е. Шострома та ін.

Тоталітарні системи контролюють дії людини за допомогою силових структур і адміністративної дії цей режим примушує людину поводитися певним чином. Демократична держава передбачає надання максимальної громадянської свободи своїм громадянам. Але виникає парадоксальна ситуація: із зникненням контролю зникає і сама влада, а отже, і держава. Проте демократичні країни існують.

Демократичний режим, на відміну від тоталітарного, прагне впливати на поведінку людини через контроль її свідомості, тобто змусити людину думати певним чином. Для цього розроблена ціла система способів дії на масову свідомість, яка покликана змінити цю

свідомість так, як вигідно демократичному керівництву. Теоретично людина сама приймає рішення, але фактично це рішення доведене до її свідомості за допомогою різних технологій.

Будь-яка держава – і тоталітарна, і демократична – припускає контроль і управління своїми громадянами, змінюється тільки форма дії при збереженні змісту. За будь-якого ладу державна система – це система влади, яка припускає підпорядкування.

Кіберпростір на сьогоднішній день є одним із засобів роботи з масовою свідомістю.

Ось чому в різних країнах все сильніше усвідомлюється необхідність вирішення глобальної проблеми – своєчасно підготувати людей до нових умов життя і професійної діяльності у високоавтоматизованому інформаційному середовищі, навчити їх самостійно діяти в цьому середовищі, ефективно використовувати її можливості, уміти захищатися від негативних дій.

Мета статті – визначення змісту культури користування кіберпростором.

Необхідність спеціальної підготовки людини до життя в інформаційному суспільстві підкреслюється в основних документах Всесвітнього саміту з інформаційного суспільства (Женева, 2003 р.; Туніс, 2005 р.).

Провідними міжнародними організаціями, що ініціюють обговорення і вивчення проблем підготовки людини до життя в інформаційному суспільстві, є ЮНЕСКО і ІФЛА. У 2001 році ЮНЕСКО заснувала міжнародну програму «Інформація для всіх», де інформаційна грамотність є одним з пріоритетів. У 2002 році ІФЛА створила секцію з інформаційної грамотності. Її основне завдання – виявити стандарти інформаційної грамотності, що сформувалися в різних країнах, і розробити на цій основі міжнародний стандарт. У 2006 р. в Сеулі на 72-му Всесвітньому бібліотечному і інформаційному конгресі (Генеральній конференції ІФЛА) було проголошене створення стратегічного альянсу ІФЛА і ЮНЕСКО. Його мета – реалізація рішень Всесвітнього саміту по інформаційному суспільству, пов'язаних з діяльністю бібліотек, включаючи спеціальну підготовку людей шляхом підвищення їх інформаційної грамотності.

Значною подією стала поява в 2006 р. «Керівництва з інформаційної обізнаності для освіти впродовж всього життя» (Guidelines on Information

Literacy for Lifelong Learning), підготовленого Постійним комітетом і Секцією з інформаційної грамотності ІФЛА. Інформаційна грамотність трактується як наявність знань і умінь для:

- ідентифікації інформації, необхідної для виконання певного завдання або вирішення проблеми;
- ефективного пошуку інформації, її організації і реорганізації;
- інтерпретації й аналізу знайденої і використовуваної інформації;
- оцінки точності і надійності інформації, включаючи дотримання етичних норм і правил користування отриманою інформацією, за необхідності передачі і надання результатів аналізу й інтерпретації іншим особам;
- подальшого застосування інформації для здійснення певних дій і отримання певних результатів [7, 27].

Керівництво містить стандарти з інформаційної грамотності, призначені для організації навчання в цій галузі. Зміст цих стандартів відображає три найважливіші компоненти інформаційної обізнаності: здатність людини отримувати, оцінювати і використовувати інформацію.

Термін «інформаційна культура» у вітчизняних публікаціях вперше з'явився в 70-х рр. у публікаціях бібліографознавців, бібліотекознавців, книгознавців. Саме вони склали основний дослідницький актив створеного в 1993 році відділення інформаційної культури Міжнародної академії інформатизації (МАІ). Результатом цієї діяльності стало створення уявлень про інформаційну культуру як галузь культури, пов'язану з функціонуванням інформації в суспільстві і формуванням інформаційних якостей особистості; створення нового наукового напрямку в галузі діяльності, що є наслідком виділення і усвідомлення науковим співтовариством глобальної ролі інформації в становленні суспільства і життєдіяльності особистості.

З кінця 1980-х років проблемами інформаційної культури зацікавилися суспільствознавці, філософи, фахівці в галузі філософії інформації. У подальші роки в публікаціях філософів, А.І. Ракитова, Е.П. Семенюка, А.Д. Урсула та інших фахівців це поняття почало набувати категоріальний статус і використовуватися в широкому спеціально-науковому і філософському контексті. З філософської точки зору інформаційна культура виступає як найважливіший компонент духовної культури суспільства в цілому, різних соціальних груп, окремої особистості.

У міру розвитку науково-технічного прогресу поняття інформаційної культури вбирало в себе знання з тих наук, які стали підставою для реалізації принципово нових підходів в роботі з інформацією, що забезпечують вирішення проблеми інформаційної кризи (теорія інформації, кібернетика, інформатика, семіотика, документалістика й ряд ін.). Особливий вплив на наповнення поняття «інформаційна культура» новим змістом здійснено роботами фахівців угалузі інформатики, обчислювальної техніки, нових інформаційних технологій. На жаль, запозичений за кордоном термін «комп'ютерна грамотність» почав підмінятися у вітчизняній літературі для позначення іншого поняття – інформаційної культури. Найнаочніше це виявляється у змістові нормативних документів Міністерства освіти, що регламентують вивчення інформатики в загальноосвітніх установах. Так відбулася підміна різновеликих понять. Тим самим ще більш посилилася багатозначність вітчизняного терміна «інформаційна культура».

Аналіз вітчизняних публікацій свідчить про наявність стійкого інтересу до проблематики інформаційної культури у представників наук як технічного, так і гуманітарного профілю. З одного боку, це сприяло прискореному розвитку наукових уявлень про сам феномен інформаційної культури – його складність, багатовимірність, неоднозначність. З іншого боку, участь у розробці теорії інформаційної культури представників різних інколи вельми віддалених галузей знання, що намагаються інтерпретувати суть інформаційної культури в традиціях і з використанням понятійного апарату «своєї» науки, породжує низку слабо дотичних (слабко пов'язаних) підходів, в яких втрачає зміст, «розчиняється» справжній сенс феномена інформаційної культури.

Інформаційна культура особистості – одна зі складових загальної культури людини; сукупність інформаційного світогляду і системи знань і умінь, що забезпечують цілеспрямовану самостійну діяльність з оптимального задоволення індивідуальних інформаційних потреб з використанням як традиційних, так і нових інформаційних технологій. Інформаційна культура є найважливішим чинником успішної професійної і буденної діяльності, а також соціальної захищеності особи в інформаційному суспільстві.

Інформаційна культура – одна з граней загальної культури сучасної людини. Особливе місце у складі поняття «інформаційна культура особи» займає інформаційний світогляд. Це система поглядів людини на світ

інформації і місце людини в ньому, що включає цінності, переконання, ідеали, принципи пізнання і діяльності. У століття інформації вона тісно пов'язана із способом життя людини, соціальної групи, суспільства в цілому, їх мотиваціями. Саме це, перш за все, визначає успішність їх інформаційної підготовки.

Зіставлення понять «інформаційна грамотність» і «інформаційна культура» свідчить про їх значну подібність. Обидва поняття характеризують складний, багаторівневий і багатоаспектний феномен взаємодії людини й інформації. У складі змісту обох понять виділяється багато компонентів: від уміння вести пошук інформації, аналізувати і критично оцінювати знайдені джерела до їх творчого самостійного використання з метою вирішення різноманітних завдань, що виникають у навчальній, професійній, сфері дозвілля або іншій діяльності. Разом з тим поняття «інформаційна культура особистості» – поняття більш широке, ніж поняття інформаційної грамотності. Воно включає в себе, на відміну від інформаційної грамотності, такий компонент, як інформаційний світогляд.

Введення поняття «інформаційний світогляд» дозволяє забезпечити синтез і цілісність традиційної книжкової (бібліотечної) і нової (комп'ютерної) інформаційних культур, дозволяє уникнути в інформаційному суспільстві конфронтації двох полярних культур – технократичної і гуманітарної.

Масовепідвищення рівня інформаційної культури суспільства можливе лише у випадку організації спеціального навчання сучасних споживачів інформації. Тільки спеціальна підготовка, тільки інформаційна освіта дозволяють людині мати реальний доступ до інформаційних ресурсів і культурних цінностей, зосереджених в бібліотеках і інформаційних центрах, архівах і музеях світу. Це важливо тією ж, якщо не більшою мірою, як і наявність комп'ютерів і каналів зв'язку – неодмінних і більш очевидних для масової свідомості атрибутів інформаційного суспільства.

Розроблені загальнометодологічні принципи організації інформаційної освіти:

Принцип культурологічного підходу означає:

- нерозривність інформації і культури, невід'ємність інформаційної культури від загальної культури людини;

- світоглядні установки і ціннісні орієнтації особистості по відношенню до інформації як до елементу культури;
- неприпустимість дегуманізації і заміни духовних цінностей досягненнями, викликаними до життя безпрецедентним зростанням і розвитком інформаційно-комунікаційних технологій.

Принцип системного підходу:

- означає цілісність характеристики складного, багатогранного феномену інформаційної культури, що становить сплав знання різноманітних інформаційних ресурсів, правил пошуку і переробки інформації за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, умінь оцінки й інтерпретації інформації, самостійного створення інформаційних продуктів.

Принцип діяльнісного підходу:

- означає, що формування інформаційної культури особистості провадиться з позицій діяльності конкретної людини, виходячи з тих інформаційних завдань, які вона повинна вирішувати в ході своєї навчальної, професійної або розважальної діяльності.

Принцип технологічного підходу:

- означає, що формування інформаційної культури особистості – це освітня технологія, що включає певну сукупність форм, методів і засобів, що забезпечують досягнення заданого результату.

Принцип інтегративності:

- означає органічну взаємодію освітніх і бібліотечно-інформаційних установ у формуванні інформаційної культури особистості;
- забезпечує досягнення синтезу різних наук (культурології, педагогіки, логіки, інформатики, документознавства, семіотики, бібліотечної справи й бібліографії та інших) для формування інформаційної культури особистості.

Принцип безперервності:

- означає використання можливостей всіх ланок системи безперервної освіти (дошкільної, загальної середньої, середньої спеціальної, вищої, післявузівської) для формування інформаційної культури особистості;
- забезпечує втілення в життя однієї з ключових ідей сучасності – «освіта протягом всього життя».

Займаючись комп'ютерною діяльністю з певним програмним забезпеченням, треба відмовитися від думки, що комп'ютер робить те, що

хочете ви, а не третя особа. Подібний стан справ сприяє наростанню соціальної напруженості. Проявом цієї напруженості в кіберпросторі вважається поява комп'ютерних вірусів, зламування серверів, від чого страждають прості люди, які втрачають інформацію, роботу, кошти для існування, одержують серйозні стреси від усвідомлення своєї уразливості і безсилля.

Є два полярні методи боротьби з загрозами, які спричиняє соціальна напруженість в кіберпросторі:

- 1) посилення контролю за технологіями;
- 2) залучення людей до культури користування кіберпростором.

Посилення контролю за технологіями веде за собою посилення напруженості в суспільстві: одні прагнуть підсилити системи захисту, інші прагнуть їх зламати.

Вихід з цієї ситуації ми бачимо в залученні людей до культури користування кіберпростором. Культура включає те, що створюється людським розумом і руками. Відкриваючи шлях у світ культури, ми виховуємо з людини члена суспільства, якому близькі етичні цінності суспільства. Цей підхід довів свою життєздатність. Дитина, навчена майстром бойових мистецтв, для якого мета духовного вдосконалення первинна, ніколи не почне використовувати свої навички із злим наміром.

Культура користування кіберпростором припускає організацію діяльності в роботі за комп'ютером так, щоб сенс життя не зводився до цієї діяльності.

О.І. Баришева в своїх роботах порушує проблему психологічної екологічності життєвого простору сучасної людини. У це поняття вона вкладає «не тільки віддзеркалення суб'єктом життєдіяльності взаємовідносини зі світом природи, екологічним оточенням, а і більшою мірою здатність людини до адекватного психічного віддзеркалення природного штучного середовища, свого внутрішнього світу, поведінкових реакцій і станів, рефлексія щодо місця і ролі людини у біологічному, фізичному, антропологічному, інформаційному світі, а також адекватна саморегуляція даного ставлення людини як суб'єкта життя в планетарному масштабі»[1, 38].

Досвід соціальної нестабільності і психоемоційної напруженості в умовах зростаючої деіндивідуалізації свідомості під впливом ЗМІ, на думку ряду зарубіжних дослідників (Е. Доннерштейн, Д. Лінц, Ст. Пепрод, Дж. Курт, Л. Берон, М. Страус, Дж. Гербнер, Л. Ерон,

Р. Хьюсман), призвів до того, що почав схилитися до простих і радикальних рішень, до насильства, до пошуку різних «ідолів». Місце справжніх людських цінностей зайняли такі соціальні феномени, як держава, роботизація, соціальні стереотипи. Зміни у сфері духовності, які призводять до уніфікації особи, стали можливими як наслідок впливу світової спільноти у своїй недостатньо зваженій соціально-культурній діяльності.

Зміст поняття життєвого простору особистості є особливостями віддзеркалення природного і штучного середовища, свого внутрішнього світу, рефлексія щодо місця і ролі людини в природному й антропогенному середовищі, саморегуляція цього віддзеркалення. Це поняття включає і взаємодію людини з навколишнім середовищем, вплив на це середовище. Ця взаємодія приводить до комплексної зміни в психічному житті людини – починаючи від емоцій, настроїв особи до мотивів діяльності, спрямованості, ціннісних орієнтацій, духовної складової.

Виходячи з вищесказаного, можна визначити *культуру користування кіберпростором* як духовно-моральну регулятивну діяльність особистості, яка б відповідала вимогам психологічної екології життєдіяльності людини і не була б самоціллю.

Оскільки причина формування комп'ютерної залежності знаходиться безпосередньо в самій особистості, виникає необхідність виховання у неї культури користування кіберпростором та формування таких особистісних якостей, які будуть сприяти запобіганню комп'ютерної залежності.

Життєвий простір особистості складається з комплексу природного і штучного середовища, внутрішнього світу, рефлексії, саморегуляції, самопізнання, взаємодії людини з навколишнім середовищем та іншими людьми. Ця взаємодія приводить до комплексних змін у психічному житті людини, починаючи від емоцій, настроїв особистості до мотивів діяльності, спрямованості, ціннісних орієнтацій, духовної складової.

Визначено культуру користування кіберпростором як духовно-моральну регулятивну діяльність особистості, яка б відповідала вимогам психологічної екології життєдіяльності людини і не була б самоціллю.

Кіберпростір можна розглядати як тип проміжкового простору, що розширює внутрішній світ людини. Стан, що виникає під час перебування у віртуальному світі, може настільки захоплювати, що відбувається

розчинення власного «Я» і ототожнення з тим, що відбувається на моніторі.

Коли кіберпростір сприймається як продовження розуму – проміжковий простір між «Я» й іншими – це широко відкриті двері для різного роду реакцій перенесення, які можуть бути спроектовані у цей простір. Комп'ютерна залежність включає широке коло різних типів поведінки особистості і проблем з контролем імпульсів (користувач не завжди може контролювати себе, знаходячись у кіберпросторі).

Література

1. Баришева О. І. Екопсихологічні засади невідкладної психологічної допомоги: постановка проблеми дослідження / О. І. Баришева // Актуальні проблеми психології. – 2009. – Т. 7. – № 20. – С. 35–39.
2. Болгаріна В. Культура і полікультурна освіта / В. Болгаріна, І. Лощенова / Шлях освіти. – 2002. – № 1. – С. 2–6.
3. Каракозов С. Д. Информационная культура в контексте общей теории культуры личности / С. Д. Каракозов // Педагогическая информатика. – 2000. – № 2. – С. 41–54.
4. Лайон Д. Інформаційне суспільство: проблеми та ілюзії / Д. Лайон // Сучасна зарубіжна соціальна філософія : хрестоматія. – К., 1996. – С. 362–380.
5. Мартинюк С. Генезис інформаційної цивілізації / С. Мартинюк. – Запоріжжя: Просвіта, 2002. – 192 с.
6. Новейший философский словарь / [уклад. А. А. Грицанов]. – Мн. : Изд. В. М. Скакун, 1998. – 896 с.
7. Сидоров Е. Ю. Культура мира и культура России / Е. Ю. Сидоров // Полис. – 1998. – № 5. – С. 106–113.
8. Ситаров В. А. Педагогика ненасилия / В. А. Ситаров, В. Г. Маралов. – М. : Магистр, 1994. – 132 с.
9. Харитонов А. Основные направления изменения личности современного человека в условиях информационного общества [Электронный ресурс] / А. Харитонов. – Режим доступа у журналу : <http://http://psynet.ucoz.ru>
10. Храмова В. Л. Целостность духовной культуры / В. Л. Храмова. – К. : Феникс, 1995. – 399 с.
11. Шевченко Г. П. Духовная доминанта человекоцентрированной парадигмы образования / Г. П. Шевченко // *Ściągłość i zmiana w pedagogice XXI wieku.* – Część, 2008. – С.165–174.

В статье дается определение понятия «культура пользования киберпространством». Автор обосновывает необходимость формирования у современной студенческой молодежи культуры пользования киберпространством.

***Ключевые слова:** культура пользования киберпространством, информационное пространство, психологическая экология жизненного пространства человека.*

In the article the definition of the concept «culture of cyberspace usage» is given. The author grounds the necessity of forming at modern student youth culture of cyberspace usage.

***Keywords:** culture of cyberspace usage, cyberspace, psychological ecology of man's living space.*

Шайкіна Олена Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Луганськ, Україна)

Рецензент – кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології Луганського національного університету імені Тараса Шевченка Барішєва О.І.

УДК 37.015.31:159.922.1

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ГЕНДЕРНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

А.М. Шевченко

У статті розглянуто основні напрями сучасних педагогічних досліджень з проблеми становлення гендерного виховання молодших школярів.

***Ключові слова:** гендер, гендерне виховання, гендерна рівність.*

Гендерні дослідження – нова галузь знання та освіти. Особливої значущості вони набувають із огляду на становлення в Україні демократичного суспільства, реалізації принципу гендерної рівності жінок і чоловіків у всіх сферах сучасного життя.

Фактор гендеру в освоєнні прийнятих у суспільстві нормативів поведінки чоловіків та жінок полягає в спрямуванні особистісного розвитку хлопчиків та дівчаток у бік збереження рівності в їхніх правах і можливостях, досягнення професійного й соціального статусу, в розробці